

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav anglického jazyka a didaktiky

Filologie – didaktika konkrétního jazyka

Adéla B a h e n s k á

**Překlad ve výuce odborné angličtiny
pro nefilology**

**Translation in Teaching English for Specific
Purposes at the Tertiary Level**

Teze

Vedoucí práce – Prof. PhDr. Jana Králová, CSc.
2014

Hlavním cílem této disertační práce je prozkoumat možnosti využití překladu pro účely výuky odborného cizího jazyka z různých hledisek relevantních pro výuku odborné angličtiny na vysokoškolské úrovni v nefilologických oborech. Naším záměrem je nabídnout možnost zapojit překladové aktivity do kurzů odborného cizího jazyka na vysokých školách. Rozhodně netvrdíme, že překlad je jediná technika nebo dokonce metoda, kterou by se mělo vyučovat. Jsme si plně vědomi toho, že podobně jako někteří introvertní učitelé cizích jazyků nechtějí seznamovat své studenty s významem nových slov pomocí pantomimy, jiným učitelům nemusí vyhovovat využívání překladu. Zároveň chceme prezentovat názory českých odborníků z oboru didaktiky a učitelů na překlad v kurzech cizích jazyků mezinárodní odborné veřejnosti.

Výzkum je nutné chápat v kontextu výuky angličtiny jako cizího jazyka (**English as a foreign language - EFL**) v České republice vzhledem k tomu, že pohled odborníků a učitelů ze zemí, kde je angličtina hlavním jazykem (**English as a second language - ESL**), se značně liší. Celý kontext výuky v těchto zemích je odlišný, skupiny studentů jsou obvykle smíšené co do mateřského jazyka studentů a účastníci kurzů jsou vystaveni působení angličtiny prakticky neustále, nejen při výuce. Pokud jsou kurzy složeny z účastníků s různými mateřskými jazyky, využití překladu ve výuce je poměrně obtížné, protože lze těžko očekávat, že učitel bude dobře ovládat všechny jazyky studentů. Z tohoto důvodu většina literatury z oboru didaktiky z těchto zemí překlad vůbec nezmiňuje. Možnost využít překlad ve výuce angličtiny jako cizího jazyka může být tou výhodou, která alespoň částečně vyrovná jen omezenou hodinovou dotaci cizího jazyka a jeho malé zastoupení v každodenním životě.

Výzkum, který prezentujeme v této disertační práci je tedy zaměřen na výuku angličtiny jako cizího jazyka probíhající v homogenním prostředí z hlediska mateřského jazyka (tedy v zemích, kde angličtina není úředním jazykem a učitel ovládá mateřský jazyk studentů a studenti mají stejný mateřský jazyk); práce se zaměřuje na výuku odborného cizího jazyka pro dospělé studenty na univerzitní úrovni v nefilologických oborech se zvláštním důrazem na anglický jazyk pro právníky.

V rámci výzkumu jsme si položili následující otázky:

1. Může překlad přispět k efektivnímu učení se odborné angličtině?
2. Pokud odpověď na první otázku zní ‚ano‘, jaké formy překladových aktivity nejlépe splňují potřeby výuky odborné angličtiny?
3. Používá se překlad v současné době ve výuce odborné angličtiny a konkrétně v kurzech angličtiny pro právníky vyučovaných v České republice? Pokud ano, jak se používá?
4. Jaký je názor studentů na překladové aktivity?

Přehled odborné literatury, ze které jsme vycházeli při hledání odpovědí na první dvě otázky našeho výzkumu, je uveden v kapitole 2. V podkapitole 2.1 jsme došli k závěru, že střet mezi nepřímými a přímými metodami výuky cizích jazyků měl dlouhodobý vliv na přístup didaktiky a učitelů cizích jazyků obecně k využívání mateřštiny a překladu ve výuce cizího jazyka. Zatímco některé nepřímé metody nadužívaly překladu nebo jej povýšily na jedinou techniku výuky a testování cizích jazyků, přímé metody mateřštinu i překlad zcela z výuky vyloučily. Skutečnost, že některé alternativní metody výuky cizích jazyků později využívaly překladu a tlumočení v různých formách, nijak nepomohla zlepšit postavení překladu ve výuce cizích jazyků. Hlavním výsledkem bylo, že se překlad začal zejména v kontextu angličtiny vyučované v anglicky mluvících zemích jako druhý jazyk považovat za kuriozitu (Howatt a Widdowson 2004, Richards a Rodgers 2001, Larsen-Freeman 2000).

Podkapitola 2.2 se zaměřuje na současnou komunikativní metodu výuky cizích jazyků a její přístup k překladu a využívání mateřštiny ve výuce. I když jsme došli k závěru, že zastánci komunikativní metody zaujímají méně preskriptivní přístup k využívání překladu, jejich přístup je stále přinejmenším rezervovaný. To platí dvojnásob pro autory zabývající se výukou angličtiny jako druhého jazyka v anglicky mluvících zemích, kde je využívání překladu ve výuce mnohem obtížnější. Přehled odborné literatury, která zmiňovala překlad jako možnou techniku nebo aktivitu v komunikativní výuce cizího jazyka (zejména Cook 2010, Council of Europe 2001, Butzkamm a Caldwell 2009, Beneš 1970, Hendrich 1988, Repka a Gavora 1987, Choděra 2006, Malmkjær 1998, Pym a Malmkjær 2013, Widdowson 1979, 2003), ukázal odlišné

názory na využívání překladu a mateřštiny od velmi jednoduchého pedagogického využití ve formě pomůcky zejména ve skupinách začátečníků (A1-A2), která se po přechodu do středně pokročilých (B1-B2) odstraní, až po komunikativní aktivitu ve výuce cizího jazyka s prvky překladu pro pokročilejší studenty (B2 – C1 – C2). Věříme, že hlavním důvodem proč česká literatura (s výjimkou Beneše 1970) zmiňuje překlad zejména v jednoduchých pedagogických formách využití je ten, že se autoři zaměřují zejména na metody výuky pro začátečníky a středně pokročilé na základních a středních školách. Na druhé straně jsou tu ale mladí autoři jako David Mraček (2011, 2013), kteří spatřují hodnotu překladu i v podobě komunikativní aktivity v pokročilém kurzu angličtiny.

Nejvýznamnější příspěvek k diskusi o tématu překladu ve výuce cizích jazyků podle našeho názoru učinili Widdowson (1979, 2003), Cook (2010) a Pym a Malmkjær (2013). Widdowson využil své autority v oboru didaktiky angličtiny, aby otevřel teorii výuky cizích jazyků k uvažování o překladu v některých kontextech výuky, jako jsou pokročilé kurzy odborné angličtiny. Cook navázal na Widdowsona rozsáhlým přehledem literatury se vztahem k překladu ve výuce cizích jazyků a předložil celý seznam argumentů, proč by se měl překlad znovu zvážit jako moderní nástroj komunikativní výuky cizích jazyků, kterého lze využívat nejen jako jednoduchou pomůcku ve výuce začátečníků ale také jako komunikativní aktivitu pro pokročilé studenty. Zpráva Pyma a Malmkjær mimo jiné vysvětluje určitá nedorozumění, která vznikla kolem termínu *mediace*, jak jej využívá Společný evropský referenční rámec pro jazyky, a autoři zprávy došli k závěru, že „překlad je komunikativní aktivita, která může přispět k učení se cizímu jazyku“ (Pym a Malmkjær 2013: 135) a že žádná z případových studií, které uskutečnili v různých zemích Evropy, neprokázala, že by existovala korelace mezi menším používáním překladu ve výuce a lepšími výsledky v ostatních jazykových dovednostech (Pym a Malmkjær 2013: 135). Zpráva také uvádí řadu inspirativních námětů na komunikativní aktivity s prvkem překladu.

Podíváme-li se na tradiční klasifikaci čtyř jazykových dovedností, překlad jako nástroj výuky hraje nejvýznamnější roli ve výuce čtení a psaní. Ve výuce poslechu lze příležitostně využít přetlumočení základních myšlenek slyšeného textu, středně pokročilí studenti mohou využít titulků při sledování filmů v angličtině jako podporu porozumění a hraní rolí s účastí tlumočnicka

je vhodnou aktivitou pro pokročilé studenty. Teorie uvádějí, že při výuce mluvení v cizím jazyce má vnitřní překládání negativní vliv na dovednost mluvit cizím jazykem, zpomaluje produkci a existují úvahy o tom, že překlad využívaný ve výuce posiluje sklon studenta k vnitřnímu překládání z mateřského jazyka. Nicméně, jiní autoři (Beneš 1970) uvádějí, že studenti se uchylují k vnitřnímu překládání vždy v počátečních a středně pokročilých fázích učení se jazyku. Vnitřní překládání je také považováno za jednu z jedinečných strategií, kterou mají k dispozici lidé učící se cizímu jazyku, když čtou text v cizím jazyce (Grabe a Stoller 2010). Přínosem hraní rolí s účastí tlumočnicka je zaměření na plynulost projevu, přesnost a odklon pozornosti studenta od jednotlivých slov směrem ke sdělení (Mraček 2013) a tyto přínosy lze využít obecně v rozvíjení mluvené interakce, tedy jak mluvení tak i poslechu. Pokud jde o výuku čtení, podle našeho názoru užívání překladu jako testu porozumění a nikoli jako pomocníka v rukou studenta mělo velmi negativní vliv na pověst překladu, jako pedagogické techniky. Většina literatury akceptuje překlad jako přirozeného partnera čtení a Grabe a Stoller (2010) zdůrazňují, že vnitřní překládání, využívání překladových slovníků, příbuzná slovní zásoba mezi mateřským a cizím jazykem a glosy jsou strategie, které jsou jedinečné pro čtení v cizím jazyce. Ve výuce psaní lze překlad využít jako prvek při psaní resumé a při konverzi textu pro jiného adresáta, například pro laiky, nebo pro jiný účel. Další důležitý přínos překladu spočívá ve skutečnosti, že překlad umožňuje učitelům pracovat s autentickými texty. Kroll (2001) uvádí, že existují zřetelné výhody pro kombinování výuky čtení a psaní zejména u odborného cizího jazyka. Výuka slovní zásoby je oblastí, kde využívání překladu prakticky není zpochybňováno a to dokonce ani odborníky, kteří jsou silnými odpůrci překladu (např. Choděra 2006) a připouští se, že neexistuje rychlejší způsob seznámení studenta s významem cizího slova než překlad.

Podkapitola 2.3 se zabývá pojmem mediace, jak ho využívá Společný evropský referenční rámec pro jazyky a jak jej interpretují někteří autoři. Považujeme za zajímavé, že podle vyjádření Dendrinos (2006) se v Řecku začaly mediační aktivity ve výuce používat častěji poté, co byla mediace zavedena do národních zkoušek cizích jazyků a něco podobného zmínil jeden z vyučujících v našem dotazníkovém šetření, když uvedl, že překlad je užitečná dovednost, ale že jej nemůže využívat ve výuce, protože mají novou formu zkoušky z němčiny [předpokládáme, že jde o zkoušku, která překlad neobsahuje]. Tyto dvě útržkovité informace mohou naznačovat, že existuje nebezpečnou závislost mezi tím, co se testuje a co se učí. Testy

se nutně připravují pro velké počty studentů, ale ne všichni studenti mají stejné potřeby a pokud učitelé učí výhradně jen to, co se testuje, je možné, že neučí to, co studenti ve skutečnosti potřebují. Navíc některé jazykové aktivity jsou méně vhodné pro testování než jiné a přestože se překlad tradičně využíval jako jazykový test, jsme přesvědčeni, že překlad pro testy není vhodný, protože málokdy má jedno jediné správné řešení.

Většinový pohled translatologie, jak je prezentován v podkapitole 2.4, je, že překlad je užitečná aktivita jak pro začátečníky, kde se používá v jednoduché podpůrné formě a postupně je možné jej vyřazovat, jak roste pokročilost studentů, tak i pro pokročilé studenty jako komunikativní aktivity blíží se co nejvíc skutečnému životu, ve kterých studenti využijí všechny jazykové dovednosti a které je motivují tím, že je mohou okamžitě použít v životě. Zvláštní přínos překladu tkví v rozvíjení dovedností využívání internetu k práci s textem, užívání slovníků a databází termínů, zvyšování povědomí studenta o publiku, ke kterému hovoří nebo pro které píše a také v rozvíjení znalosti mateřského jazyka. Rozlišujeme mezi tradičním pokynem studentovi překládat co nejpřesněji, který vede k výsledku blížícímu se doslovnému překladu a mezi moderním pojetím překladu v translatologii, které je více zaměřeno na cílový text a cílové publikum.

Podkapitola 2.5 se zabývá vybranými aspekty psychologie, které jsou relevantní pro užívání mateřštiny a překladu ve výuce. Většina autorů se shoduje na tom, že mateřský jazyk je významným zdrojem při učení se cizímu jazyku a že principiální užívání mateřského jazyka ve výuce je pro studenty přínosné a ve skutečnosti zvyšuje množství času, které je možné věnovat komunikaci v cizím jazyce (Butzkamm a Caldwell 2009). Jak negativní tak i pozitivní transfer provázejí každé učení se dalšímu jazyku, působí v nejrůznějších aspektech jazyka a mnozí autoři uvádějí, že překlad pomáhá uvědomit si vliv mateřského jazyka nebo případně jiných cizích jazyků a umožňuje nám udržet tento vliv pod kontrolou (např. Malmkær 1998, Cuéllar Lázaro 2004). U překladových aktivit používaných v kontextu angličtiny jako cizího jazyka považujeme za velmi významný aspekt motivace. I na základě rozhovorů se studenty a dotazníkového šetření lze jednoznačně říci, že naši studenti považují překlad za velmi praktické a užitečné aktivity. Na první výzkumnou otázku odpovídáme na základě závěrů kapitoly 2 tak, že překlad může přispět k efektivnímu učení se odbornému cizímu jazyku, a to zejména ve

výše popsaných formách. Konkrétní příklady aktivit vhodných pro dospělé pokročilé studenty zejména odborného jazyka jsou uvedeny v kapitole 3.

Kapitola 3 v krátkosti popisuje anglický jazyk pro právníky v širším kontextu odborného cizího jazyka a angličtiny jako jazyka mezinárodní komunikace. Ukazujeme, že odborná angličtina je pravděpodobně tou nejméně kontroverzní oblastí pro využívání překladu ve výuce protože výuka odborného cizího jazyka předpokládá dospělé studenty, kteří jsou přinejmenším středně pokročilí a lépe jim vyhovují explicitní formy výuky, mají smysl pro přesnost a při studiu cizího jazyka přirozeně inklinují ke srovnávání cizího jazyka a mateřského jazyka. Dalším důvodem přesvědčení řady didaktiků, že vědecké texty je nutné vždy překládat co nejpřesněji (což odpovídá filologickému překladu) a že neobsahují mnoho reálií, pro které by neexistovaly překladové ekvivalenty v cílovém jazyce. Poukazujeme na skutečnost, že i kdyby menší zastoupení reálií ve vědecko-technických textech bylo pravdivé (a jsou i autoři, kteří s tímto předpokladem nesouhlasí, např. Wright 2011), rozhodně to neplatí v případě právnických textů. Dále docházíme k závěru, že moderní praxe překladu vyžaduje, aby překladatel vzal v úvahu účel a adresáta cílového textu, což je podle našeho názoru rámeček, který je nutné uplatňovat také v případě překladových aktivit používaných v kurzech angličtiny pro právníky. V této kapitole prezentujeme konkrétní návrhy na to, jak využívat překladové aktivity v pokročilých kurzech (např. Titford 1983, Tudor 1987, Pym a Malmkjær 2013). Ukazujeme, že překlad právníckého textu není jen překlad mezi výchozím a cílovým jazykem, ale zahrnuje také značné množství komparativního práva mezi common law a kontinentálním právem. Proto překladatel právníckého textu musí mít rozsáhlé znalosti daného tématu z oboru práva jak ve výchozím tak i v cílovém jazyce a měl by přeložit výchozí text tak, aby byl text „zcela srozumitelný v odlišném právním prostředí a kultuře“ (Chromá 2004: 82).

Kapitola 3 dále obsahuje experiment s překladem právníckého textu, jehož cílem bylo zjistit, zda budou právníci mít větší sklon využívat funkční ekvivalenty termínů než neprávníci. Výsledky experimentu nebyly průkazné, ačkoli počet právníků užívajících funkční ekvivalenty byl o něco vyšší. Hlavním důvodem pro neprůkaznost výsledků byly obtíže při klasifikaci právníků a překladatelů, protože řada studentů práv, kteří se účastnili experimentu, měla určité zkušenosti s překladem a mnoho profesionálních překladatelů mělo rozsáhlé znalosti z oboru práva. Dále

se zde projevil efekt ‚testu‘, kdy se každý účastník snaží uhodnout, jakou odpověď učitel očekává a automaticky ji použije, raději než by riskoval vlastní řešení. Proto doporučujeme, aby učitel vždy dal nejprve studentům příležitost zamyslet se nad vlastním řešením překladového problému, dříve než se studenty začne diskutovat o přednostech a nevýhodách různých řešení v různých kontextech a situacích.

Kapitola 4 prezentuje výsledky případové studie. Výzkum je primárně kvalitativní, protože naším cílem bylo zjistit, jak se překlad užívá – pokud se vůbec používá – v kurzech odborné angličtiny, jaký má vztah k učení se cizímu jazyku a především jaký mají k překladovým aktivitám přístup studenti a učitelé. Výzkum je založen na řadě částečně strukturovaných rozhovorů s učiteli odborného cizího jazyka a tyto rozhovory jsou doplněny dotazníkovým šetřením mezi učiteli cizích jazyků pro právníky. Celkem se výzkumu účastnilo 29 učitelů odborného cizího jazyka. Dotazníkové šetření mezi učiteli cizích jazyků pro právníky pokrývá přibližně 45 % všech učitelů právnického cizího jazyka na právnických fakultách v České republice. Učitelé obecně zaujímali velmi liberální přístup, pokud jde o umožnění studentům občas použít mateřský jazyk. Zároveň uvedli, že nevidí důvod předstírat, že nerozumí mateřskému jazyku studenta. Všichni učitelé s jednou výjimkou občas využívají mateřský jazyk k vysvětlení gramatických pravidel a k objasňování chyb studentů. Překlad se v současné době používá v kurzech odborného cizího jazyka (i když zastoupení učitelů angličtiny pro jiné obory, než je právo bylo poměrně malé) a rozhodně se v České republice využívá v kurzech angličtiny pro právníky. Všichni učitelé v dotazníkovém šetření až na jednoho uvedli, že užívají nějakou formu překladu ve výuce. Nejčastěji užívanými překladovými aktivitami byl ústní překlad psaného textu studentem do mateřštiny, prezentování překladových ekvivalentů pro odborné termíny vyučujícím a ústní překlad psaného textu studentem do cizího jazyka. Všichni učitelé, kteří odevzdali vyplněný dotazník, uvedli, že považují překlad za užitečnou dovednost pro absolventa právnické fakulty.

Pokud jde o vztah studentů k překladovým aktivitám, zjišťovali jsme jej pomocí částečně strukturovaných rozhovorů se studenty, kteří se účastnili dvousemestrálního výběrového předmětu právnické angličtiny v ekonomickém kontextu, ve které se využívaly různé překladové aktivity. Výsledky rozhovorů byly doplněny malým dotazníkovým šetřením, ve kterém jsme studenty žádali, aby zhodnotili užitečnost překladových aktivit ve srovnání s jinými aktivitami

ve výuce odborného cizího jazyka. Jak studenti v rozhovorech tak i studenti, kteří odevzdali vyplněný dotazník, byli účastníci stejného výběrového předmětu, kde se využívaly různé překladové aktivity včetně jednoho rozsáhlejšího překladového projektu za semestr. Jsme si vědomi skutečnosti, že názory studentů v této konkrétní skupině nemohou reprezentovat názory studentů práv v České republice obecně a už vůbec ne názory studentů odborné angličtiny. Nicméně jsme přesvědčeni, že nemá smysl se ptát na názor na překladové aktivity studentů, kteří s nimi nemají žádné zkušenosti. Všichni studenti, se kterými jsme nahráli rozhovor, považují překladové aktivity za užitečné pro jejich profesní kariéru, přestože někteří naznačili, že jsou obtížné a někdy nejsou zvláště zábavné. Studenti také zmiňovali, že během jejich předchozího studia angličtiny se překlad moc nevyužíval a proto byl pro ně teď obtížný. Což pouze dokládá, že člověk ovládající dobře cizí jazyk nemusí nutně být schopen překládat. Studenti upřednostňují vedení výuky v cizím jazyce s potřebnými radami pro překlad a občasnými překladovými aktivitami. Studenti obecně považují překlad z češtiny do angličtiny za užitečnější než opačný směr překladu. Pokročilejší studenti, kteří se účastnili našeho výběrového předmětu, oceňují zejména překlad souvislého textu do angličtiny. Většina studentů upřednostňuje individuální zpětnou vazbu. Z dotazníkového šetření mezi 25 účastníky kurzu vyplynulo, že si většina studentů přeje, aby překladové aktivity tvořily součást kurzu. Z překladových aktivit uvedených v dotazníku, dostal nevyšší hodnocení užitečnosti písemný překlad právníckého textu z češtiny do angličtiny, který byl hodnocen průměrnou známkou 4,04 na stupnici od jedné do pěti, kde jedna znamená ‚neúčinná‘ a pět ‚velmi užitečná‘.

Jedna z respondentek v rozhovoru na otázku ohledně vlivu metod, kterým byla sama vystavena, když se učila cizí jazyk, na její styl učení, odpověděla: „Zažila jsem různé směry, myslím, že jsem vstřebala něco a přizpůsobila svému založení, každému studentovi a každému učiteli vyhovuje něco jiného“ (Jana). A opravdu, potřeby studentů jsou různé a učitelé se hodně liší svým založením. Užívání překladu závisí na jedné straně na okolnostech (zda je skupina stejnorodá co do mateřského jazyka, kolik studentů je ve skupině) a na druhé straně také na preferovaném stylu učení vyučujícího a stylu učení se studentů. Pokud se učitel a studenti dohodnou na užívání některých překladových aktivit ve výuce, podle našeho názoru pro začlenění těchto aktivit existuje několik důležitých principů. (1) Překladové aktivity by se měly vždy co nejvíce blížit reálným úkolům, které musí studenti plnit ve škole (ve výuce práva) nebo v práci; (2) studenti

by nikdy neměli být nuceni překládat bez kontextu a pokud možno by měli přitom mít přístup k referenčním materiálům včetně slovníků a přístupu k internetu; a (3) učitel by měl mít na paměti, že v mnoha případech neexistuje jediné správné řešení a že překlady studentů by se měly vždy hodnotit z hlediska zadání – tedy z hlediska fiktivního účelu překladu a fiktivního adresáta. Přestože písemný překlad souvislého textu do angličtiny se zřejmě nikdy nestane každodenní součástí kurzů odborné angličtiny, věříme, že jde o velmi praktickou aktivitu, kterou lze příležitostně využít, pokud studenti mají potřebnou znalost cizího jazyka a relevantní odbornou znalost tématu výchozího textu, aby mohli výchozí text úspěšně přeložit.

Výběr použité literatury

BENEŠ, Eduard et al. (1970). Metodika cizích jazyků: angličtiny, francouzštiny, němčiny. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

BHATIA, Vijay (1993). Analysing genre: language use in professional settings. 1st pub. Harlow: Longman, xvi, 246 s. Applied linguistics and language study. ISBN 05-820-8524-1.

BUTZKAMM, Wolfgang a John A. W. CALDWELL (2009). The bilingual reform a paradigm shift in foreign language teaching. [Online-Ausg.]. Tübingen: Narr. ISBN 978-382-3364-924.

CHODĚRA, Radomír (2006). Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru. Vyd. 1. Praha: Academia, 209 s. ISBN 80-200-1213-3.

CHROMÁ, Marta (2004). Legal translation and the dictionary. Tübingen: Niemeyer, 2004, vi, 122 s. ISBN 34-843-9122-7.

COOK, Guy (2010). Translation in language teaching: an argument for reassessment. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-019-4424-752.

COUNCIL OF EUROPE (2001), Council for Cultural Co-operation, Education Committee. Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment [online]. 3. pr. Cambridge: Cambridge Univ. Press. [cit. 21.2.2014]. ISBN 05-210-0531-0. Available from: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_en.pdf

CUÉLLAR LÁZARO, Carmen (2004). Un nuevo enfoque de la traducción en la enseñanza comunicativa de las lenguas. Herméneus: Revista de la facultad de traducción e interpretación de Soría. 2004, no. 6, s. 41-57.

DAVIES, Maria González (2004). Multiple voices in the translation classroom: activities, tasks, and projects. Amsterdam: John Benjamins. ISBN 90-272-1661-4.

DENDRINOS, Bessie (2006). Mediation in Communication, Language Teaching and Testing. Journal of Applied Linguistics [online]. vol. 2006, no. 22, pp. 9-35 [cit. 2014-04-13]. Available from: http://rcl.enl.uoa.gr/kpg/texts/Dendrinos_mediation%20JAL.pdf

GARCÍA-MEDALL, Joaquín (2001). La traducción en la enseñanza de lenguas. Herméneus. 2001, no. 3, s. 113-140.

GRABE, William a Fredericka STOLLER (2001). Reading for academic purposes: Guidelines for the ESL/EFL teacher. CELCE-MURCIA, Marianne. Teaching English as a second or foreign language. 3rd ed. Boston: Heinle, s. 187-203. ISBN 0838419925.

HENDRICH, Josef et al. (1988). Didaktika cizích jazyků. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

HOWATT, A. P. R. a H. G. WIDDOWSON (2004). A history of English language teaching. 2. ed. Oxford: Oxford University Press. ISBN 01-944-2185-6.

KROLL, Barbara (2001). Considerations for teaching an ESL/EFL writing course. CELCE-MURCIA, Marianne. Teaching English as a second or foreign language. 3rd ed. Boston: Heinle, s. 219-232. ISBN 0838419925.

LARSEN-FREEMAN, Diane (2000). Techniques and principles in language teaching. 2. ed. Oxford [u.a.]: Oxford Univ. Press. ISBN 978-019-4355-742.

MALMKJÆR, Kirsten (1998). Translation and language teaching: Language teaching and translation. Manchester, U.K.: St. Jerome Pub., 144 s. ISBN 19-006-5017-7.

MRAČEK, David (2011). Překlad jako moderní nástroj výuky jazyků. In: Vědecký výzkum a výuka jazyků IV: Sborník příspěvků v plném znění. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, s. 191-197. ISBN 978-80-7435-136-5.

MRAČEK, David (2013). Tlumočení ve výuce cizích jazyků. In: Vědecký výzkum a výuka jazyků V: Komunikační sebereflexe a kompetence. Sborník příspěvků z 5. mezinárodní konference. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, s. 147-154. ISBN 978-80-7435-323-9.

NORD, Christiane (2005). Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis. 2nd ed. New York: Rodopi, vii, 274 s. Amsterdamer Publikationen zur Sprache und Literatur, 94. ISBN 90-420-1808-9.

PYM, Anthony a Kirsten MALMKJÆR (2013). Translation and language learning: The role of translation in the teaching of languages in the European Union [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union [cit. 2014-05-05]. ISBN 978-927-9309-267. Available from: <http://bookshop.europa.eu/en/translation-and-language-learning-pbHC0113356/>

REPKA, Richard a Peter GAVORA (1987). Didaktika angličtiny. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

RICHARDS, Jack C a Theodore S RODGERS (2001). Approaches and methods in language teaching. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, ix, 270 s. Cambridge language teaching library. ISBN 978-052-1008-433.

ŠARČEVIĆ, Susan (2012). Challenges to the legal translator. TIERSMA, Peter Meijes a Lawrence SOLAN. The Oxford handbook of language and law. New York: Oxford University Press, s. 187-199. ISBN 0199572127.

STIBBARD, Richard (1998). The Principled Use of Oral Translation in Foreign Language Teaching. MALMKJÆR, Kirsten. Translation and Language Teaching: Language Teaching and Translation. Manchester, U.K.: St. Jerome Pub., s. 69-76. ISBN 1900650177.

TITFORD, Christopher (1983). Translation for advanced learners. ELT Journal. 1983, vol. 37, no. 1, s. 52-57.

TUDOR, I. (1987). Using translation in ESP. ELT Journal. 1987, vol. 41, issue 4, s. 268-273. DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/elt/41.4.268>.

WIDDOWSON, H. (1979). The deep structure of discourse and the use of translation. WIDDOWSON, H. Explorations in applied linguistics. Oxford: Oxford University Press, s. 98-108. ISBN 0194370801.

WIDDOWSON, H. (2003). Defining issues in English language teaching. Oxford: Oxford University Press, xiv, 193 s. Oxford applied linguistics. ISBN 978-019-4374-453.

WOLFF, Leon (2011). Legal translation. MALMKJÆR, Kirsten, Kevin WINDLE. The Oxford handbook of translation studies. New York: Oxford University Press, s. 228-242. ISBN 0199239304.

WRIGHT, Sue Ellen (2011). Scientific, technical, and medical translation. MALMKJÆR, Kirsten a Kevin WINDLE. The Oxford handbook of translation studies. New York: Oxford University Press, s. 243 - 261. ISBN 0199239304.